

La col·lecció pictòrica de la Societat Econòmica Barcelonesa d'Amics del País

FRANCESC FONTBONA
Institut d'Estudis Catalans
Reial Acadèmia Catalana Belles Arts Sant Jordi

La Societat Econòmica Barcelonesa d'Amics del País (SEBAP) fou fundada el 1822 i es considera que no funcionà efectivament fins al 1834. S'inicià, tardanament, encara en sintonia amb aquelles entitats de caire il·lustrat avalades per la monarquia de Carles III de Borbó —motiu pel qual de vegades en la documentació de l'època són anomenades *Real Sociedad...*—, que portaven el mateix nom que les societats econòmiques d'amics del país, i especialment pel seu ministre Pedro Campomanes.

Tot i que al començament l'objectiu de la Societat era de caire econòmic i de tendència liberal, en el cas barceloní aviat donà suport decididament també a iniciatives artístiques que tingueren un paper no pas marginal en la seva activitat, sinó molt preponderant en la societat cultural de la Barcelona de mitjan segle XIX. La més destacada en aquest sentit fou l'Asociación de Amigos de las Bellas Artes, constituïda sota el patronat de la SEBAP el 1846 i que tenia com a objecte, literalment:

estimular el amor a las Bellas artes, excitar entre los artistas una noble emulación, propagar la noticia de sus obras y facilitar el modo de enagenarlas.²¹

21. Blasco: I. Còpia d'un manuscrit inèdit, arxiu de l'autor.

De fet, la SEBAP tenia uns quants punts de contacte amb l'Acadèmia Provincial de Belles Arts, oficialment creada el 1849, si bé aquesta sobre els fonaments de l'escola de la Llotja, que ja funcionava des de 1775. Quatre dels membres de la directiva de la SEBAP, Josep Melcior de Prat, Josep de Manjarrés, Jaume Batlle i Claudi Lorenzale, esdevindrien també ben aviat —entre 1850 i 1852— membres numeraris d'aquella, la futura Acadèmia de Sant Jordi.

L'esmentada associació filial de la SEBAP fou l'organitzadora de les principals exposicions d'art viu anuals que van tenir lloc entre 1847 i 1859 a la Barcelona de l'època romàntica. Aquesta entitat va ser estudiada cap als anys vuitanta del segle passat per Sonia Blasco, que tanmateix no va arribar a publicar la seva investigació en canviar la seva orientació acadèmica per dedicar-se a l'arqueologia.²²

Actualment, la institució mare, la SEBAP, ocupa un casal antic al carrer de Basea, número 8, a prop de Santa Maria del Mar, però abans havia tingut altres seus, la darrera de les quals al carrer de Sant Sever, número 5. Així com a la seu actual es troben físicament les pintures que formen part de la reduïda però significativa col·lecció que ara ens ocupa, en l'època en què estigué a Sant Sever les obres d'art eren dipositades a la Caixa de Barcelona —posteriorment fusionada amb la Caixa de Pensions— i a la seu de l'entitat, segurament per motius de seguretat, ja que aquesta arribà a tenir una infraestructura molt minsa; només hi havia una col·lecció de fotografies com a recordatori.²³

Després d'aquella primera tanda d'esforços en pro de les belles arts, que s'interromperen poc abans de l'inici del decenni dels anys seixanta del segle XIX, la SEBAP tornà a intensificar aquesta línia d'actuació. El 1867 es parlava de premiar-hi una obra d'art, concretament un retrat d'Isabel II, i també aleshores i el 1868 hi començà a funcionar una comissió permanent d'exposicions periòdiques multidisciplinàries que havien d'englobar agricultura i indústria, a més de les belles arts.²⁴ El destronament de la reina el 1868, però, devia desbaratar aquells projectes.

El fet és que una nova sèrie d'exposicions anuals de belles arts se celebraren a Barcelona entre 1868 i 1875, organitzades per la Sociedad para Exposiciones de Bellas Artes en Barcelona, formada recentment, que va construir un palau d'exposicions fet exprés a la Gran Via de les Corts Catalanes, a prop del

22. Agraïexo a Sonia Blasco la deferència de donar-me una còpia dels seus materials, que jo he utilitzat algunes vegades.

23. Blasco: 32.

24. Blasco: 52-62.

passeig de Gràcia. Aquesta nova societat, tot i que amb finalitats i un sistema organitzatiu semblants a la ja desapareguda dels Amigos de las Bellas Artes, sembla que va ser tirada endavant sense gaire intervenció de la SEBAP, malgrat la similitud dels dos projectes.

Passat aquest període, que curiosament acabà coincidint en el temps amb la Restauració monàrquica, ara amb Alfons XII, el fill de la reina destronada, la SEBAP tornà a organitzar una exposició molt semblant a les que acabaven de deixar de fer-se. Va ser entre el 15 i el 30 de juny de 1876, i tingué lloc al mateix local de la corporació. Com fa constar el president Agustí Urgellés de Tovar a la introducció del catàleg editat de la mostra, aquesta es feia a proposta de la comissió permanent d'exposicions de la mateixa SEBAP.²⁵ Semblava com si hi hagués la voluntat de fer la suplència explícita de la societat que havia plegat. Van exposar-s'hi cent quaranta obres, moltes menys que la mitjana de peces exhibides a la sèrie d'exposicions anteriors, que era d'unes quatre-centes —de vegades s'havia arribat al mig miler, entre olis, aquarel·les i escultures—, i hi participaren diversos artistes, entre els quals hi havia els principals del país: Lluís Rigalt, Benet Mercadé, Ramon Martí i Alsina, Joaquim Vayreda, Modest Urgell, Rossend Nobas o un jove Arcadi Mas.

Tanmateix, encara no hi trobem, en aquest catàleg, el pintor Enric Monserdà, que l'any següent, el 1877, va ser premiat per la SEBAP per un quadre d'història: *L'Ajuntament i altres autoritats barcelonines empresonades l'any 1809 per no haver volgut reconèixer Bonaparte* (figura 1), peça conservada actualment a la col·lecció estudiada ara.²⁶ És una composició d'un realisme convencional, freda, molt estàtica, que deixava enrere la retòrica vibrant de la pintura d'història típica d'arrel romàntica, consagrada —a l'Estat espanyol— pels premis de les Exposiciones Nacionales de Bellas Artes celebrades a Madrid periòdicament des de 1856, i que monopolitzaven pràcticament l'activitat creativa dels artistes plàstics de l'Estat.

25. *Sociedad Económica Barcelonesa de Amigos del País – Obras en pintura y escultura expuestas* [...], Establecimiento Tipográfico de Narciso Ramírez y C^a., Barcelona 1876, pàg. 3-4.

26. Dona notícia del premi a Ossorio y Bernard, 1883. Concretament cito el facsímil de Librería Gaudí, Madrid, 1975, pàg. 457.

FIGURA 1. Enric Monserdà. *L'Ajuntament i altres autoritats barcelonines empresonades l'any 1809 per no haver volgut reconèixer Bonaparte*. Obra que guanyà el 1877 el primer premi en el concurs de pintura d'història convocat per la SEBAP.

Sembla que aquell fou el primer premi concedit d'una sèrie de concursos de pintura d'història que la SEBAP va convocar a partir d'aleshores.²⁷ En tot cas, diria que és la peça més antiga de les que ara integren la petita però significativa col·lecció de la Societat Econòmica Barcelonesa d'Amics del País, quasi exclusivament procedent de concursos convocats i dotats per ella mateixa.

L'abril de 1882 foren convocats un primer premi, de pintura a l'oli (dotat amb 500 pts.), i un segon premi, d'escultura, bust d'un personatge distingit difunt, de la província de Barcelona.²⁸ El premi de pintura de la SEBAP, que des d'aleshores es concedí diverses vegades, com veurem, anava destinat literalment al millor oli de caràcter històric, gènere al·legòric que representés algun fet interessant ocorregut a Catalunya i que es relacionés amb qualsevol de les

27. De fet, aquest treball no és una investigació acabada d'aquesta qüestió, ja que vaig centrar les meves recerques puntualment a partir dels anys vuitanta. La identificació d'aquest primer premi conservat a la seu de la SEBAP —de 1877— me la va comunicar amablement el Dr. Albert Balcells, company meu a l'IEC, que està treballant sobre la història d'aquesta societat.

28. «Crònica». *La Vanguardia*, 2-4-1882, núm. 152, pàg. 2.112-2.113. Entremig, la SEBAP havia convocat el 1881 —vegeu *La Vanguardia* (24-3-1881), pàg. 957 i 961— un homenatge a Calderón de la Barca (figura 14). Segurament un retrat del dramaturg que hi ha a la seu de la SEBAP està relacionat amb aquella convocatòria.

finalitats que eren objecte de la missió de la Societat. Amb aquest redactat o un de molt semblant, soldrien convocar-se aquests premis d'aleshores endavant.

En aquesta convocatòria consta, però, només l'adjudicació d'aquest segon premi (ja el 1883), que es va fer a l'autor d'un bust de l'escriptor i erudit romàntic Pau Piferrer,²⁹ autor que resultà ser l'escultor tortosí Agustí Querol. L'obra, però, ara no sembla estar localitzada, i el guanyador, aleshores gairebé un principiant, acabà sent un dels escultors d'estatuària pública més actius d'Espanya i de l'Amèrica Llatina.³⁰

FIGURA 2. El 1885 es presentaren tres quadres al primer premi artístic. El premiat, ja el 1886 —amb el lema *Surge et ambula*—, era d'Alexandre de Riquer.

L'any següent, el 1884, s'acordà no donar el premi de pintura, tot i que hi havia candidats.³¹ El 1885 es presentaren tres quadres al primer premi artístic, i el premiat, ja el 1886 —sota el lema *Surge et ambula*— (figura 2), va ser

29. «En el certamen abierto por la Sociedad de Amigos del País...». *La Vanguardia*, 29-1-1883, núm. 47, pàg. 647.

30. «Crónica». *La Vanguardia*, 16-1-1884, núm. 26, pàg. 366. Sovint el repartiment de premis es demorava molts mesos respecte a la data de concessió, com en aquest cas. Aquest episodi de la biografia de Querol, tot i que és esmentat a la tesi de Montaña (vegeu Galán, 2012: 64), no és gaire conegut. Allà mateix es diu també que Querol ja havia guanyat poc abans un segon premi a la mateixa SEBAP, per un altre bust, aquest de l'escriptor Josep Coll i Vehí. *Ibidem*.

31. «Crónica». *La Vanguardia*, 29-3-1884, núm. 149, pàg. 2110; «Crónica». *La Vanguardia*, 18-8-1884, núm. 409, pàg. 5.500, i «Crónica». *La Vanguardia*, 10-11-1884, núm. 553, pàg. 7.395.

Alexandre de Riquer, amb una pintura al·legòrica que no anticipava encara el que hauria de ser l'estil modernista més característic de l'artista, el que l'hauria de convertir en el principal ambaixador del prerafaelisme a Catalunya. Hi hagué, a més, un accèssit, que fou per a Joan Baixas i Carreté (el 1886), per un oli naturalista que, sota el lema *Abnegación*, representa l'interior d'una casa humil, amb una dona cosint a màquina mentre vetlla el son d'un malalt (figura 3).³²

FIGURA 3. L'accèssit del premi concedit el 1886 fou per a Joan Baixas i Carreté, amb el lema *Abnegación*.

Per al segon premi es presentaren set busts, que representaven Manuel Milà i Fontanals, Antoni Bergnes de las Casas, Joan Cortada, Josep de Manjarrés i Damià Campeny. Guanyà el retrat de Cortada — antic president de la

32. «Sociedad Económica Barcelonesa de Amigos del País». *La Vanguardia*, 2-4-1885, núm. 152, pàg. 2.098, «Crónica». *La Vanguardia*, 5-12-1886, núm. 565, pàg. 7.765 i «Cronica». *La Vanguardia*, 8-12-1886, núm. 569, pàg. 7.830.

SEBAP, entre moltes altres coses —, obra de Miquel Soldevila i Chandre, escriptor avui ben poc conegut. Però es donà també una menció a l'autor d'un dels tres busts presentats representant Manuel Milà i Fontanals.³³

A la convocatòria de premis de 1887³⁴, optant al premi de pintura, s'hi presentà un quadre sota el lema *Caridad*, i al d'escultura, tres busts representant Francesc Garí i Boix.³⁵ Tanmateix, davant la proximitat de la celebració de l'Exposició Universal de Barcelona, l'acte de lliurament de premis s'ajornà.³⁶ Això no impedí que, seguint el seu costum anual, la SEBAP convoqués nous guardons artístics abans del lliurament de premis de la convocatòria anterior: el de pintura i el de la millor escultura representant l'industrial i comerciant Joan Güell i Ferrer.³⁷

Fins a les acaballes de 1890 no es lliurà el premi de pintura convocat el 1887. En realitat, va ser un accésit i el va rebre Ramon Camins, autor de l'oli *Dar de comer al hambriento* (figura 4), una escena vertical, sense encís, d'uns monjos repartint aliments als necessitats a la porta del convent. El fet que en la convocatòria anterior l'únic quadre presentat que es va quedar sense premi ni menció fos una composició de la mateixa temàtica (el lema era *La caridad es la columna que une y sostiene a la humanidad*) fa pensar que potser era el mateix, tornat a presentar. Com s'ha vist, usualment no es presentaven gaires obres a concurs, i si una es quedava sense premi no és desencaminat creure que la volguessin reciclar i premiar, així, ni que fos amb el guardó mínim, l'esforç de l'artista. El premi d'escultura de la mateixa convocatòria anà cap a Rossend Nobas, autor d'un bust de Joan Güell i Ferrer.³⁸ Bé que aquest no és a la col·lecció actual de la SEBAP, devia ser un treball preparatori o derivat del monument que el mateix Nobas havia fet el 1888 del fundador de la nissaga dels Güell i que encara es conserva, molt restaurat, a la via pública, a la cruïlla de la rambla de Catalunya i la Gran Via de les Corts Catalanes.

33. *Ibidem*.

34. *La Vanguardia*, 11-3-1887, núm. 112, pàg. 1.537.

35. «Sociedad Económica Barcelonesa de Amigos del País. – En opción al premio 1º del programa...». *La Vanguardia*, 2-7-1887, núm. 298, pàg. 4.107.

36. «Crónica». *La Vanguardia*, 31-12-1887, núm. 612, pàg. 8.304.

37. «Notas». *La Vanguardia*, 28-7-1888, núm. 331, pàg. 2.

38. «Las actualidades parisienses». *La Vanguardia*, 1-1-1891, núm. 1.691, pàg. 2.

FIGURA 4. El 1891 es lliurà el premi de pintura a Ramon Camins, autor de l'oli *Dar de comer al hambriento* (1890).

El 1891 la SEBAP també es reuní per tractar, entre altres coses, dels premis artístics,³⁹ i a finals d'any s'adjudicà el segon premi artístic a l'autor del bust del científic Joan Agell.⁴⁰ A la convocatòria següent no es van presentar concursants de pintura, i entre els d'escultura — que havien de retratar el jurista, polític i escriptor Francesc Permanyer i Tuyets — el premi es declarà desert (1893), tot i haver-s'hi presentat tres busts d'aquest personatge.⁴¹

39. «Notas locales». *La Vanguardia*, 20-3-1891, núm. 1.769, pàg. 2.

40. «Notas locales». *La Vanguardia*, 20-12-1891, núm. 3.101, pàg. 2. Com sol succeir, aquest bust escultòric tampoc no està localitzat.

41. «Notas locales». *La Vanguardia*, 31-3-1892, núm. 3.192, pàg. 2. «Notas locales». *La Vanguardia*, 22-8-1892, núm. 3.335, pàg. 2. «Se autorizó a la Comisión de Museos...». *La Vanguardia*, 2-9-1892, núm. 3.346, pàg. 2, i «Notas locales». *La Vanguardia*, 3-10-1893, núm. 3.740, pàg. 2.

El 1894 es consignà un diploma i una indemnització de 500 pts. al millor oli, en les mateixes condicions que sempre, però no hi va haver concursants, i al premi d'escultura n'hi va haver sis, però es deixà desert.⁴²

FIGURA 5. El 1895 es premià *L'estiu: colònia escolar*, de Joaquim Mir.

L'any següent es presentaren als premis artístics de la SEBAP, en pintura: els olis *El Bruch* (6 de juny de 1808) i *L'estiu: colònia escolar*, i en escultura: *Gloria...!*, *Patriota* i *Cataluña*.⁴³ Es premià (també amb 500 pts.) *L'estiu: colònia escolar*, un oli força important del jove Joaquim Mir,⁴⁴ amb una frescor i un esbós que ja fan pensar en l'impressionisme (figura 5). Aquesta és potser l'única de les obres de la col·lecció de la SEBAP que havia generat bibliografia abans d'ara, ja que Mir és una de les màximes figures de la pintura catalana moderna i ha estat més estudiat que la majoria dels altres pintors.⁴⁵ I es donà un segon premi de pintura, de 250 pts., a *El Bruch* (5 de juny de 1808) de Ramon Camins —autor ja guardonat anteriorment—, pintura d'història típica, bé que de format petit (figura 6).⁴⁶

42. *Anuario de la Sociedad Económica Barcelonesa de Amigos del País*, 1895: 298.

43. «Notas locales. Optando a los premios ofrecidos por la Sociedad Económica Barcelonesa de Amigos del País...». *La Vanguardia*, 7-12-1895, núm. 4.519, pàg. 3.

44. *Anuario de la Sociedad Económica Barcelonesa de Amigos del País*, 1896: 229-230.

45. Per exemple, Jardí, 1975: 16 i 19-20.

46. Vaig incloure aquesta peça a Fontbona, 2015: 182-183.

FIGURA 6. El 1895 es donà un segon premi a *El Bruch (5 de juny de 1808)* de Ramon Camins.

FIGURA 7. *Allegoria de les arts i l'economia*. Segurament és l'anomenat tapís-estendard que Francesc Sans Castaño exposà a can Cuspinera el 1896, destinat a decorar l'estrada presidencial del saló de sessions de la SEBAP.

El 1896, l'escultor Josep Soler guanyà el premi en el concurs pel retrat de Francesc Permanyer,⁴⁷ obra que tampoc no és ara a la col·lecció. Cal suposar que la peça premiada no va ser cap dels retrats del mateix personatge que no es van considerar dignes de premi en una convocatòria anterior. I, al marge de la mecànica dels concursos, el mateix any Francesc Sans Castaño exposà a can Cuspinera un tapís-estendard destinat a decorar l'estrada presidencial del saló de sessions de la SEBAP (figura 7).⁴⁸

En els immediats anys següents no consten premis en concursos pictòrics. El 1897, la SEBAP convocà als seus locals els autors de l'oli *Virtut!* i del bust de guix *Vir probus medicina peritus*, presentats al concurs,⁴⁹ però no consta que els concedissin

47. «Notas locales». *La Vanguardia*, 10-3-1896, núm. 4.612, pàg. 2. Possiblement es tractava de Josep Soler Forcada, del Cercle Artístic de Sant Lluç.

48. «Notas locales». *La Vanguardia*, 6-12-1896, núm. 4.881, pàg. 2.

49. «Notas locales». *La Vanguardia*, 10-4-1897, núm. 5.005, pàg. 2.

cap guardó. Tanmateix, el 1898 es concedí el títol de soci de mèrit i la medalla de la societat al pintor Modest Teixidor, per un retrat de l'advocat i polític sevillà establert a Barcelona Vicente de Romero y Baldrich (figura 8),⁵⁰ que havia estat secretari de la SEBAP quan s'organitzà la considerable exposició d'art de 1876. I el mateix any, el terrassenc Joaquín M^a. de Paz, que havia estat senador precisament en representació de la SEBAP, fou obsequiat amb un retrat a l'oli, obra de Romà A. de Clausolles (figura 9).⁵¹ Els dos retrats esmentats figuren a la col·lecció de l'entitat conservada actualment.

FIGURA 8. Retrat de l'advocat i polític Vicente de Romero y Baldrich, de Modest Teixidor (1898).

FIGURA 9. L'exsenador Joaquín M^a. de Paz per la SEBAP fou obsequiat amb un retrat seu fet per Romà A. de Clausolles (1898).

La manca de concessions de premis de pintura des de 1895 devia aconsellar de convocar-ne un, sense tantes limitacions, a l'artista pintor o escultor que hagués establert al pla de Barcelona o a la mateixa ciutat, entre 1895 i 1899, un taller o centre de producció d'articles d'utilitat, però el fet és que el certamen quedà desert per manca de concursants.

50. *Anuari SEBAP* 1898, pàg. 267-268, i «Sumario». *La Vanguardia*, 25-4-1891, núm. 804, pàg. 1.

51. «Notas locales». *La Vanguardia*, 7-8-1898, núm. 5.484, pàg. 2.

Encara que no sembla que hi hagués activitat en relació amb nous concursos artístics,⁵² es convocà un premi per al millor bust escultòric del jurista sistcentista Joan Pere Fontanella, però no consta que hi hagués cap guanyador⁵³ —la SEBAP no deixà d'interessar-se per temes d'aquesta mena— i el novembre de 1900 elevà una exposició a l'Ajuntament i a la Diputació lamentant la inexistència de museus públics,⁵⁴ tema sobre el qual el mes següent el president de l'entitat donà explicacions dels treballs fets per l'entitat respecte a la constitució d'un museu de pintura.⁵⁵

El 1901 es concedí un premi d'arts decoratives a Lluís Ginot, autor de dibuixos destinats a l'estampació de flors i espines (1901),⁵⁶ i es va fer saber als autors dels busts de J. P. Fontanella presentats al concurs amb els lemes *Fenollar, + una cruz* i *Pro-Patria* que els podien passar a recollir.⁵⁷

FIGURA 10. *Retrat del Dr. Robert*, de Josep Maria Tamburini, oli de data desconeguda.

El Dr. Bartomeu Robert, membre de la SEBAP, de la qual havia estat president el 1898-1899, hi té un excel·lent retrat a l'oli, de bust, obra de Josep M. Tamburini (figura 10). Encara no se n'ha localitzat la procedència concreta, però podem creure que es tracta d'una obra posterior a la seva etapa presidencial, i segurament propera en el temps als seus anys d'alcaldia, que en van fer una figura ciutadana, a més de mèdica, enormement popular.

En el programa del concurs de 1902 s'anuncià que es premiaria una monografia d'un monument arquitectònic de la província de Barcelona i, novament, el pintor o escultor que hagués esta-

52. Almenys a l'*Anuario de la Sociedad Económica Barcelonesa de Amigos del País* de 1899 i de 1900 no hi ha cap notícia de premis.

53. «Sociedad Económica de Amigos del País. Programa del concurso de 1900». *La Vanguardia*, 17-8-1900, núm. 6.209, pàg. 2-3.

54. «Notas locales». *La Vanguardia*, 9-11-1900, núm. 6.273, pàg. 2.

55. «Notas locales». *La Vanguardia*, 12-12-1900, núm. 6.307, pàg. 2.

56. *Anuario de la Sociedad Económica Barcelonesa de Amigos del País*, 1901.

57. «Notas locales». *La Vanguardia*, 13-2-1901, núm. 6.430, pàg. 2.

blert al pla de Barcelona o a la mateixa ciutat — ara, però, entre 1897 i 1901 — un centre de producció d'articles de reconeguda utilitat i gust.⁵⁸ Tanmateix, els premis corresponents a 1901 i 1902 no s'arribaren a adjudicar.⁵⁹

FIGURA 11. El 1904 es premià el quadre amb el lema *Guerra civil*, de Josep M. Xiró.

El 1904 es tornà a tenir constància de la concessió de premis artístics per part de la Societat. Guanyà el concurs de pintura el quadre amb el lema *Guerra civil* — ara dotat amb 700 pts. — (figura 11),⁶⁰ l'autor del qual és Josep M. Xiró, que també obtingué aleshores el mateix accèssit, de 250 pts., per un oli amb el lema *Hércules señalando en España los límites del mundo* (figura 12).⁶¹ És curiós que l'obra guanyadora sigui de caire realista, estil que no tenia gran

58. «Notas locales». *La Vanguardia*, 13-2-1902, núm. 7.080, pàg. 2-3.

59. *Anuario de la Sociedad Económica Barcelonesa de Amigos del País*, 1902 i *Anuario de la Sociedad Económica Barcelonesa de Amigos del País*, 1903, pàg. 262.

60. «Centros y Sociedades». *La Vanguardia*, 8-1-1904, núm. 8.993, pàg. 4.

61. *Anuario de la Sociedad Económica Barcelonesa de Amigos del País*, 1904: 206, 210 i 211.

cosa a veure amb la personalitat artística que Xiró consolidà d'aleshores endavant, tendència que, en canvi, sí que apareixia en l'obra que només s'endugué l'accèssit. Aquesta composició sobre Hèrcules, concebuda dins un simbolisme robust, germanitzant, poc o molt en l'estela conceptual del verdaguerisme, és una peça molt interessant i encara insòlita en el context estètic de la Catalunya d'aquell moment.⁶²

FIGURA 12. Un altre accèssit de 1904 fou per a l'autor del quadre amb el lema *Hércules señalando en España los límites del mundo*, de Josep M. Xiró.

El mateix any es donà un altre accèssit, també de 250 pts., a l'autor del quadre amb el lema *Ganarás el pan con el sudor de tu rostro*, que resultà ser Joan Pinós (figura 13). Es tracta d'una pintura de tema rural que encaixa perfectament amb la personalitat sempre habitual del pintor, molt pròpia, d'altra banda, de l'estètica del Cercle Artístic de Sant Lluc, al qual Pinós pertanyia. El premi a la millor obra escultòrica, *Gloria al arte* (premiada amb 400 pts.),

62. Jiménez, 2016: 364-365.

fou per al polifacètic Agustí Claramunt i, com les altres peces escultòriques, no és visible a la SEBAP.⁶³

FIGURA 13. El 1904 es donà un accèssit a l'autor del quadre amb el lema *Ganarás el pan con el sudor de tu rostro*, de Joan Pinós.

A partir d'aleshores no sembla haver-hi hagut més premis de pintura i escultura concedits per la Societat, però el novembre de 1904 se'n convocà un, fundat en memòria de Joan Agell Torrents — que ja hi havia estat homenatjat tretze anys abans —, al millor llibre sobre una qüestió econòmica o social d'interès per a Catalunya.⁶⁴ El premi excepcionalment consistia en una dotació de 2.000 pts. i el títol de soci de mèrit per al guanyador. Se l'endugué l'escriptor i crític d'art Raimon Casellas, amb una *Historia de la pintura en Cataluña, desde el siglo XII al XVIII, ambos inclusive* (amb 1.000 pts.),⁶⁵ original molt ambiciós que mai no arribà, però, a publicar-se. El premi d'escultura no es va adjudicar i se'n cremaren els plecs amb els noms dels concursants.⁶⁶

La darrera convocatòria de la qual tenim constància va ser la de 1906-1907, quan es concedí un diploma, una medalla de plata i 250 pts. a l'autor del millor

63. *Anuario de la Sociedad Económica Barcelonesa de Amigos del País*, 1904: 206, 210 i 211.

64. «Centro y Sociedades». *La Vanguardia*, 10-11-1904, núm. 11.878, pàg. 3.

65. «Notas locales – Según parece, dos de los premios otorgados por la [Sociedad] Económica Barcelonesa de Amigos del País han recaído...». *La Vanguardia*, 8-11-1905, núm. 11.841, pàg. 3. Vegeu: Castellanos, 1983; 145-146.

66. «Notas locales». *La Vanguardia*, 24-12-1906, núm. 12.203, pàg. 957 i 961.

dibuix ornamental o col·lecció de dibuixos aplicable a una indústria, guardó que s'endugué Mateu Culell Aznar amb la seva aportació presentada sota el títol *Tres cuadros*.⁶⁷ El restaurador Joan J. Cuyàs exposà a la SEBAP, el mateix 1907, una còpia de guix policromat del frontal de sant Jordi de la capella de l'Audiència,⁶⁸ que és la capella de Sant Jordi del Palau de la Generalitat.

* * *

Aquest treball és una primera aproximació a la col·lecció. Es basa en les notícies dels anuaris impresos de la SEBAP,⁶⁹ en la consulta parcial de l'arxiu de l'entitat —que no fa gaires anys va ser traslladat a l'Arxiu Nacional de Catalunya i ha quedat, doncs, separat de la seu de la institució— i en el seguiment de les activitats de la Societat a la premsa, especialment al diari *La Vanguardia*. Es podria fer encara una recerca més detallada d'altres fonts hemerogràfiques i aprofundir en el mateix arxiu de l'entitat per completar o arrodonir les informacions.

D'altra banda, cal dir que les pintures de la SEBAP, en haver concorregut a concursos, no tenen visibles les signatures, excepte els retrats, que pel que sembla no passaren per cap certamen. A més, hi ha indicis que les signatures podien haver estat tapades al seu moment per fer-les invisibles als ulls dels membres del jurat, motiu pel qual cal pensar que, si ara s'hi fessin petites intervencions de neteja, segurament hi apareixerien les inscripcions identificatives. Mentrestant, ha calgut deduir, a partir dels lemes o els títols donats per la documentació, a quines de les peces existents a la col·lecció actual corresponia cadascuna.

En conclusió, aquesta és una petita col·lecció molt poc coneguda i, fins ara, gairebé inexplorada, generada per la voluntat mateixa d'una societat vuitcentista catalana que es proposava precisament de treballar pel foment de la cultura i que, afortunadament, ha arribat força completa fins a l'actualitat.

67. «Sociedad Económica Barcelonesa de Amigos del País». *La Vanguardia*, 23-12-1907, núm. 12.578, pàg. 2, i *Anuario de la Sociedad Económica Barcelonesa de Amigos del País*, 1907: 149-150.

68. «El artífice don Juan J. Cuyàs tiene expuesta...». *La Vanguardia*, 22-12-1907, núm. 12.577, pàg. 5.

69. Els anuaris porten el títol *Anuario de la Sociedad Económica Barcelonesa de Amigos del País* i l'any d'edició (el primer va ser el 1895). L'editor n'és A. López Robert, impressor, de Barcelona.

FIGURA 14. Retrat de Pedro Calderón de la Barca, relacionat segurament amb l'homenatge que la Societat va retre al dramaturg el 1881.

FIGURA 15. Retrat d'un personatge de la generació romàntica, de procedència encara desconeguda.

Referències bibliogràfiques

- Anuario de la Sociedad Económica Barcelonesa de Amigos del País*. Barcelona: La Sociedad, A. López Robert, Impresor, [1895]-1930.
- «Las actualidades parisienses». *La Vanguardia*, núm. 1.691, 1-1-1891, pàg. 2 [en línia]. *Hemeroteca La Vanguardia*. <http://hemeroteca.lavanguardia.com/preview/1891/01/01/pagina-2/33419415/pdf.html> [consulta: 3 març 2019].
- «El artífice don Juan J. Cuyás tiene expuesta...». *La Vanguardia*, núm. 12.577, 22-12-1907, pàg. 5 [en línia]. *Hemeroteca La Vanguardia*. <http://hemeroteca.lavanguardia.com/preview/1907/12/22/pagina-5/33368149/pdf.html> [consulta: 4 març 2019].
- Blasco, Sonia. *Asociación de Amigos de las Bellas Artes*. Manuscrit inèdit, pàg. 1, 32, 52-62.
- Castellanos, Jordi (1983). *Raimon Casellas i el Modernisme*. Barcelona: Curial – Publicacions de l'Abadia de Montserrat, vol. ii, pàg. 145-146.
- «Centros y Sociedades». *La Vanguardia*, 8-1-1904, núm. 8.993, pàg. 4 [en línia]. *Hemeroteca La Vanguardia*. <http://hemeroteca.lavanguardia.com/preview/1904/01/08/pagina-4/33376966/pdf.html> [consulta: 12 abril 2019].
- «Centro y Sociedades». *La Vanguardia*, 10-11-1904, núm. 11.878, pàg. 3 [en línia]. *Hemeroteca La Vanguardia*. <http://hemeroteca.lavanguardia.com/edition.html?editi->

- on=Ed.%20General&bd=10&bm=11&by=1904&ed=10&em=11&ey=1904 [consulta: 6 març 2019].
- «En el certamen abierto por la Sociedad de Amigos del País...». *La Vanguardia*, 29-1-1883, núm. 47, pàg. 647 [en línia]. *Hemeroteca La Vanguardia*. <http://hemeroteca.lavanguardia.com/preview/1883/01/29/pagina-3/34685733/pdf.html> [consulta: 4 març 2019].
- «Crónica». *La Vanguardia*, 2-4-1882, núm. 152, pàg. 2.112-2.113 [en línia]. *Hemeroteca La Vanguardia*. <http://hemeroteca.lavanguardia.com/preview/1882/04/02/pagina-4/34692562/pdf.html> [consulta: 4 març 2019].
- «Cronica». *La Vanguardia*, 16-1-1884, núm. 26, pàg. 366.
- «Cronica». *La Vanguardia*, 18-8-1884, núm. 409, pàg. 5.500 [en línia]. *Hemeroteca La Vanguardia*. <http://hemeroteca.lavanguardia.com/preview/1884/08/18/pagina-3/34703679/pdf.html> [consulta: 3 març 2019].
- «Crónica». *La Vanguardia*, 10-11-1884, núm. 553, pàg. 7.395 [en línia]. *Hemeroteca La Vanguardia*. <http://hemeroteca.lavanguardia.com/preview/1884/11/10/pagina-5/34701408/pdf.html> [consulta: 3 març 2019].
- «Crónica». *La Vanguardia*, 5-12-1886, núm. 565, pàg. 7.765 [en línia]. *Hemeroteca La Vanguardia*. <http://hemeroteca.lavanguardia.com/preview/1886/12/05/pagina-5/34674764/pdf.html> [consulta: 12 abril 2019].
- «Crónica». *La Vanguardia*, 8-12-1886, núm. 569, pàg. 7.830 [en línia]. *Hemeroteca La Vanguardia*. <http://hemeroteca.lavanguardia.com/preview/1886/12/08/pagina-6/34674813/pdf.html> [consulta: 12 abril 2019].
- «Crónica». *La Vanguardia*, 31-12-1887, núm. 612, pàg. 8.304 [en línia]. *Hemeroteca La Vanguardia*. <http://hemeroteca.lavanguardia.com/preview/1892/03/31/pagina-2/33420605/pdf.html> [consulta: 12 abril 2019].
- Fontbona, Francesc (2015). *Pintura històrica catalana. Art i memòria*. Barcelona: Base, pàg. 182-183.
- Galán Caballero (2012). *Los pegasos de A. Querol*. Madrid: Universidad Complutense de Madrid, pàg. 64.
- Jardí, Enric (1975). *Mir*. Barcelona: La Polígrafa, pàg. 16 i 19-20.
- Jiménez, Lourdes (2016). «Josep Maria Xiró. Non Plus Ultra». A: Fontbona, Francesc (dir.). *Pintura catalana. El Modernisme*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, pàg. 364-365.
- «Notas». *La Vanguardia*, 28-7-1888, núm. 331, pàg. 2 [en línia]. *Hemeroteca La Vanguardia*. <http://hemeroteca.lavanguardia.com/preview/1888/07/28/pagina-2/34652058/pdf.html> [consulta: 4 març 2019].
- «Notas locales». *La Vanguardia*, 20-3-1891, núm. 1.769, pàg. 2 [en línia]. *Hemeroteca La Vanguardia*. <http://hemeroteca.lavanguardia.com/preview/1891/03/20/pagina-2/33421389/pdf.html> [consulta: 3 març 2019].
- «Notas locales». *La Vanguardia*, 20-12-1891, núm. 3.101, pàg. 2 [en línia]. *Hemeroteca La Vanguardia*. <http://hemeroteca.lavanguardia.com/preview/1891/12/20/pagina-2/33430047/pdf.html> [consulta: 3 març 2019].

- «Notas locales». *La Vanguardia*, 31-3-1892, núm. 3.192, pàg. 2 [en línia]. *Hemeroteca La Vanguardia*. <http://hemeroteca.lavanguardia.com/preview/1892/03/31/pagina-2/33420605/pdf.html> [consulta: 12 abril 2019].
- «Notas locales». *La Vanguardia*, 22-8-1892, núm. 3.335, pàg. 2 [en línia]. *Hemeroteca La Vanguardia*. <http://hemeroteca.lavanguardia.com/preview/1892/08/22/pagina-2/33415205/pdf.html> [consulta: 4 març 2019].
- «Notas locales». *La Vanguardia*, 10-3-1896, núm. 4.612, pàg. 2 [en línia]. *Hemeroteca La Vanguardia*. <http://hemeroteca.lavanguardia.com/preview/1896/03/10/pagina-1/33408010/pdf.html> [consulta: 10 març 2019].
- «Notas locales». *La Vanguardia*, 10-4-1897, núm. 5.005, pàg. 2 [en línia]. *Hemeroteca La Vanguardia*. <http://hemeroteca.lavanguardia.com/preview/1897/04/10/pagina-2/33407852/pdf.html> [consulta: 10 març 2019].
- «Notas locales». *La Vanguardia*, 12-12-1900, núm. 6.307, pàg. 2 [en línia]. *Hemeroteca La Vanguardia*. <http://hemeroteca.lavanguardia.com/preview/1900/12/12/pagina-2/33399933/pdf.html> [consulta: 6 març 2019].
- «Notas locales». *La Vanguardia*, 13-2-1901, núm. 6.430, pàg. 2 [en línia]. *Hemeroteca La Vanguardia* <http://hemeroteca.lavanguardia.com/preview/1901/02/13/pagina-2/33386342/pdf.html> [consulta: 6 març 2019].
- «Notas locales». *La Vanguardia*, 13-2-1902, núm. 7.080, pàg. 2-3 [en línia]. *Hemeroteca La Vanguardia*. <http://hemeroteca.lavanguardia.com/preview/1902/02/13/pagina-2/33393823/pdf.html> [consulta: 3 març 2019].
- «Notas locales». *La Vanguardia*, 24-12-1906, núm. 12.203, pàg. 957 i 961 [en línia]. *Hemeroteca La Vanguardia*. <http://hemeroteca.lavanguardia.com/preview/1906/12/24/pagina-2/33382220/pdf.html> [consulta: 4 març 2019].
- «Notas locales». *La Vanguardia*, 3-10-1893, núm. 3.740, pàg. 2 [en línia]. *Hemeroteca La Vanguardia*. <http://hemeroteca.lavanguardia.com/preview/1893/10/03/pagina-2/33414867/pdf.html> [consulta: 12 abril 2019].
- «Notas locales. – Optando a los premios ofrecidos por la Sociedad Económica Barcelonesa de Amigos del País...». *La Vanguardia*, 7-12-1895, núm. 4.519, pàg. 3 [en línia]. *Hemeroteca La Vanguardia*. <http://hemeroteca.lavanguardia.com/preview/1895/12/07/pagina-3/33411929/pdf.html> [consulta: 12 abril 2019].
- «Notas locales». *La Vanguardia*, 6-12-1896, núm. 4.881, pàg. 2 [en línia]. *Hemeroteca La Vanguardia*. <http://hemeroteca.lavanguardia.com/preview/1896/12/06/pagina-2/33406329/pdf.html>
- «Notas locales». *La Vanguardia*, 7-8-1898, núm. 5.484, pàg. 2 [en línia]. *Hemeroteca La Vanguardia*. <http://hemeroteca.lavanguardia.com/preview/1898/08/07/pagina-2/33410182/pdf.html> [consulta: 12 abril 2019].
- «Notas locales». *La Vanguardia*, 9-11-1900, núm. 6.273, pàg. 2 [en línia]. *Hemeroteca La Vanguardia*. <http://hemeroteca.lavanguardia.com/preview/1900/11/09/pagina-2/33399223/pdf.html> [consulta: 9 abril 2019].
- «Notas locales – Según parece, dos de los premios otorgados por la [Sociedad] Económica Barcelonesa de Amigos del País han recaído...». *La Vanguardia*, 8-11-1905,

- núm. 11.841, pàg. 3 [en línia]. *Hemeroteca La Vanguardia*. <http://hemeroteca.lavanguardia.com/preview/1905/11/08/pagina-3/33384205/pdf.html> [consulta: 9 abril 2019].
- Ossorio Y Bernard, Manuel (1883-1884). *Galería biográfica de artistas españoles del siglo xix*. Madrid: Imprenta de Moreno y Rojas, pàg. 457.
- «Se autorizó a la Comisión de Museos...». *La Vanguardia*, 2-9-1892, núm. 3.346, pàg. 2 [en línia]. *Hemeroteca La Vanguardia*. <http://hemeroteca.lavanguardia.com/preview/1892/09/02/pagina-2/33415747/pdf.html> [consulta: 4 març 2019].
- Sociedad Económica Barcelonesa de Amigos del País. Obras en pintura y escultura expuestas en el local de la corporación desde el 15 al 30 de junio de 1876*. (1876). Barcelona: Establecimiento Tipográfico de Narciso Ramírez y C^a., Barcelona, pàg. 3-4.
- «Sociedad Económica Barcelonesa de Amigos del País». *La Vanguardia*, 2-4-1885, núm. 152, pàg. 2.098 [en línia]. *Hemeroteca La Vanguardia*. <http://hemeroteca.lavanguardia.com/preview/1885/04/02/pagina-12/34657476/pdf.html> [consulta: 4 març 2019].
- «Sociedad Económica Barcelonesa de Amigos del País. – En opción al premio 1° del programa...». *La Vanguardia*, 2-7-1887, núm. 298, pàg. 4.107 [en línia]. *Hemeroteca La Vanguardia*. <http://hemeroteca.lavanguardia.com/preview/1887/07/02/pagina-1/34672547/pdf.html>[consulta: 4 març 2019].
- «Sociedad Económica de Amigos del País. Programa del concurso de 1900». *La Vanguardia*, 17-8-1900, núm. 6.209, pàg. 2-3 [en línia]. *Hemeroteca La Vanguardia*. <http://hemeroteca.lavanguardia.com/preview/1900/08/17/pagina-2/33396293/pdf.html> [consulta: 3 març 2019].
- «Sociedad Económica Barcelonesa de Amigos del País». *La Vanguardia*, 23-12-1907, núm. 12.578, pàg. 2 [en línia]. *Hemeroteca La Vanguardia*. <http://hemeroteca.lavanguardia.com/preview/1907/12/23/pagina-2/33368162/pdf.html>[consulta: 4 març 2019].
- «Sumario». *La Vanguardia*, 25-4-1891, núm. 804, pàg. 1 [en línia]. *Hemeroteca La Vanguardia*. <http://hemeroteca.lavanguardia.com/preview/1891/04/25/pagina-1/33422572/pdf.html> [consulta: 4 març 2019].
- La Vanguardia*, 24-3-1881, núm. 68, pàg. 957 i 961 [en línia]. *Hemeroteca La Vanguardia*. <http://hemeroteca.lavanguardia.com/preview/1881/03/24/pagina-2/34728662/pdf.html> [consulta: 4 març 2019].
- La Vanguardia*, 29-3-1884, núm. 149, pàg. 2.110.
- La Vanguardia*, 11-3-1887, núm. 112, pàg. 1.537 [en línia]. *Hemeroteca La Vanguardia*. <http://hemeroteca.lavanguardia.com/preview/1887/03/10/pagina-9/34669954/pdf.html> [consulta: 6 març 2019].